

Список використаних джерел

1. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти / Я. Я. Болюбаш. – К. : Компас, 1997. – 64 с.
2. Дарманський М. М. Організаційні проблеми ступеневої підготовки педагогів початкової ланки освіти / М. М. Дарманський // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. – 1985. – Вип. 186. – С. 121–126.
3. Дарманський М. М. Форми і методи спільної діяльності органів управління освітою в регіоні, інституту удосконалення вчителів та педагогічних вузів по реалізації неперервної освіти педагогічних кадрів / М. М. Дарманський. – Хмельницький : ЦНТЕІ, 1991. – 35 с.
4. Закон України «Про освіту»: підписаний Президентом України 23 березня 1996 року. – К. : Генеза, 1996. – 36 с.
5. Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку / За заг. ред. акад. О. Г. Мороза. – К. : МАУП, 1994. – 196 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 р. № 507.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» від 20 січня 1998 р. № 65.
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту» від 29 листопада 2000 р. № 1759.
9. Ушинський К. Д. Твори: в 6 т. / К. Д. Ушинський. – К. : Вища школа, 1994.

The article depicts the principle questions of professional training of teachers of primary school which have been proposed by the famous Ukrainian teacher-reformer Mykola Mykolayovych Darmansky have been viewed in the article. The work has been dedicated to the 65th date of his birth.

Key words: *educational-qualificational level, primary education, speciality, one type curriculums, two type curriculums.*

УДК: 373.5.016:94(100):004(043.3)

Богдановська Л.П.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНИХ ТА МЕРЕЖЕВИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

У статті розглядаються можливості використання інформаційно-комунікаційних програмних засобів для вирішення проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів.

Ключові слова: *програмні засоби, інформаційно-комунікаційні технології, пізнавальна активність.*

Актуальність досліджень проблеми інформатизації шкільної освіти сьогодні переоцінити важко. Причин тому кілька: це і все зростаючий розвиток інформаційних технологій, все більша доступність використання електронних засобів не тільки для навчання, але й для задоволення щоденних інформаційних потреб, це й піднесення ролі інформації в суспільстві та цінність інформаційного продукту, яка вже має все більш реальні, все більш відчутні виміри, це й закономірна увага дослідників до інформаційних технологій, до таких підходів до навчання, які потребують технічного забезпечення, а в підсумку дають нові результати, актуальні для сучасної методичної науки. Актуальність піднятої проблеми лежить також і у площині філософії освіти, адже знаменує собою чи не магістральний напрям розвитку, оскільки школа майбутнього без інформаційно-комунікаційних технологій вже не можлива.

© Богдановська Л.П., 2011

Метою пропонованого дослідження є встановлення можливостей та перспектив використання інформаційних технологій, програмових засобів в процесі вивчення всесвітньої історії. Поставлена мета передбачає виконання наступних завдань: 1) з'ясування потенціалу програмових засобів; 2) окреслення умов і можливостей використання таких засобів; 3) аналіз результатів практичного використання інформаційно-комунікаційних засобів навчання в процесі вивчення історії; 4) виявлення перспектив створення навчальних програм для використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Піднята у статті проблема знайшла своє часткове вирішення у роботі А. Фоменка, однак, з часу проведення дослідження змінився і сам рівень інформаційно-комунікаційних технологій і можливості їх використання, водночас, назване дослідження на сьогодні є основоположним для багатьох наукових розвідок у даному напрямі. Не менш важливими для вивчення порушеної проблематики є ідеї А. Олійника про значимість інформаційних технологій як засобу реалізації інноваційних процесів, підходи О. Чайковської до використання інформаційних технологій в освіті, загальнотеоретичні моделі використання комп'ютера в шкільному навчанні, що проаналізовані та узагальнені В. Кондратовою. Важливими акцентами при вивченні порушеної проблеми повинні бути особливості особистісно-орієнтованого навчання, дослідженні Н. Чубур, аспекти розвитку пізнавальної активності, представлені у працях О. Юрчука, засоби мотивації учнів на уроках історії, зокрема дискусія, що була досліджена в такому аспекті Н. Венцевою, та інші актуальні дослідження, а також нормативні документи, що регулюють освітню діяльність.

Педагогічні умови впровадження програмних засобів та науково-навчальних програм передбачають врахування загальних закономірностей навчання та виховання. Стимулювання пізнавальної активності школяра під час вивчення всесвітньої історії не є самоціллю – воно підпорядковується загальній навчальній меті, органічно входить до комплексу якостей, які повинні формуватися унаслідок виконання навчальної програми. Інша справа, що використання інформаційно-комунікаційних технологій є най доцільнішим засобом для розвитку пізнавальної активності.

Розвиток інформаційних технологій, викликаний процесами інформатизації в освіті, є важливою і чи не головною причиною широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальні програми та й загалом – у систему навчання. На думку науковців, методологічними засадами інформатизації освіти виступають «соціоісторичний та соціокультурний підходи в системному доповнюючому поєднанні, що дозволяє трактувати інформаційне суспільство як третю фазу (вслід за аграрною та індустріальною) розвитку цивілізації, а процес інформатизації як об'єктивну тенденцію розвитку освіти в інформаційному суспільстві» [6, с. 18]. Таке філософське трактування розвитку процесів інформатизації свідчить про можливості включення процесів інформаційної діяльності в загальну систему суспільного розвитку. При цьому школа, виконуючи функцію соціалізації, повинна вбирати передові технології вже в силу того, що саме від молоді залежить реалізація потенціалу суспільного розвитку, а отже в процесі навчання суспільство має забезпечувати інтеграцію передових технологій у суспільний процес.

Пізнавальна активність учнів – це по суті навичка, яка може розвиватися у процесі підготовки. Важливим акцентом розвитку такої навички виступає зміст навчальної програми, сутність предмету, де вчитель використовує спеціальні технології для розвитку пізнавальної активності. Якщо говорити про системні підходи до формування напрямків розвитку шкільної освіти у сенсі представлення там напрямів розвитку пізнавальної активності – то варто погодитися з думкою дослідників про те, що «основні документи історичної освіти (стандарт, програма) орієнтують учителя на диференціацію навчального процесу, на формування і розвиток

в учнів інтелектуальних умінь. Водночас, у документах відсутня чіткість щодо визначення структури і логіки формування вмінь. Необхідно конкретизувати завдання оволодіння вміннями з урахуванням рівня пізнавальних можливостей школярів різних вікових груп» [7, с. 11].

Відтак, на перший план виходить індивідуально спрямована робота на поліпшення навичок розвитку пізнавальної активності. Інформаційно-комунікаційні технології передбачають використання індивідуалізованих підходів через призму різноманітних шляхів, способів, форм і методів отримання інформації, перевірки її достовірності, включення такої інформації у систему знань про світ. Поліваріантність творчого пошуку при використанні інформаційно-комунікаційних технологій зумовлюється, насамперед, відкритістю ресурсу, організацією навчальної системи як такої, що може задовольняти кілька параметрів інформаційної діяльності.

Варто розглядати самостійну роботу учнів як результат використання вчителем технології та як продовження «розвиваючого імпульсу» – фактично, пошук інформації, її осмислення, презентація результатів роботи – все це дасть підстави стверджувати, що пошукові завдання та їх виконання позначилися на розвитку учнів, а також свідчатиме про ефективність тієї чи іншої методичної ідеї.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій під час вивчення всесвітньої історії ставить високі вимоги до вчителя – це й рівень інформаційної культури, комп'ютерної грамотності та інформаційно-комунікаційної компетенції. Однак, з огляду на особливості створення інтерактивних ресурсів навчання варто говорити про аксіологічну культуру вчителя, яка повинна відбивати загальноприйнятту систему цінностей, принаймні в межах виконання ним освітньої функції.

Зрозуміло, що про створення програмних засобів для навчання історії варто говорити з урахуванням традиції виховання школяра. Так, програми розвитку пізнавальних здібностей використовуються вже з дошкільного віку, при цьому досить часто використовуються ігрові моделі навчання. Наприклад, у роботі Тетяни Улькіної зазначається, що «пізнавальні здібності дітей старшого дошкільного віку є інтегрованим типом здібностей, які є аналогом загальних здібностей та виступають синтетичним проявом рівня творчих можливостей дитини (творчий компонент або креативність), пізнавального розвитку (інтелектуальний компонент), пізнавальної активності, зацікавленості та загальної наукованості (поведінково-результативний компонент)». А щодо умов розвитку пізнавальних здібностей, то до них включаються «активізація пізнавальних інтересів дитини, інтерес дитини до навчання, швидке й гнучке реагування на безпосередні враження, пізнавальна активність, підвищена схильність до засвоєння й впровадження знань, гострота та рухливість сприйняття, гнучкість і швидкість мисленевих процесів тощо» [5, с. 18-19]. Як бачимо, структура розвитку пізнавальної активності в дошкільному віці подібна до такої ж у шкільному віці і містить багато компонентів, які використовуються під час підготовки студентів. Висновок закономірний: розвиток пізнавальної активності – складний процес, послідовний за своїм характером, що має реалізуватися у сформованості певного переліку навичок інформаційної діяльності.

Сформованість таких навичок зумовлена не тільки віковими особливостями, але й інформаційними та комунікаційними потребами школярів, а отже повинна будуватися з огляду на вимоги педагогічної науки. Ще одна закономірність теж прослідковується досить чітко: якщо школярі вже знайомилися із засобами втілення інформаційно-комунікаційних технологій, то вони ефективніше використовують запропоновані вчителем мультимедійні чи Інтернет ресурси. При цьому важливими є не тільки навички роботи з комп'ютером чи мультимедійною системою, але і психологічна готовність учня до використання такого засобу, певний рівень інформаційної культури.

Використання інтерактивної технології передбачає створення певного пошуково-інтелектуального простору, який може формуватися у розрізі методів дискусійного

підходу як інструменту розвитку пізнавальних здібностей. Так, Надія Венцева доводить, що «комплексний аналіз наукового доробку дидактів та методистів у контексті досліджуваної проблеми дає підстави стверджувати, що дискусія – це група методів, ознаками яких є: а) наявність проблемної ситуації, створеної за допомогою дискусійного питання; б) змістова спрямованість самореалізації учнів; в) комунікативна основа, здобуття учнями знань під час спілкування один з одним та вчителем; г) логічна побудова методу (теза – аргумент – спростування або доведення тези); д) організаційна завершеність (створення проблемної ситуації, її обговорення, прийняття узгодженого рішення, підбиття підсумків), які за своїми потенційними можливостями мають сприяти розвитку соціальної мотивації учнів (дають змогу поспілкуватися з однолітками, продемонструвати свої думки та знання в нестандартній ситуації, відчувати власну компетентність, виявити ініціативність тощо).» [1, с. 13-14].

Щодо викладеного вище підходу, варто зазначити особливості його прояву при вивченні історії, зокрема всесвітньої – передовсім варто говорити про межі дискусійності в інформаційному середовищі. Адже є загальноприйнята модель історичного розвитку суспільства, яку школяр повинен знати. Тому при створенні інтерактивного навчального середовища із використанням інформаційно-комунікаційних технологій такі межі необхідно встановлювати. Наступним акцентом є те, що дискусія може виходити за межі комунікаційного простору, і рівень аргументації учня часто безпосередньо залежить від сформованості навчального інформаційного середовища, тому джерела висновків учителя повинні триматися не тільки на його авторитеті, але й на чітко визначеному фактажу та дослідженнях.

Важливою умовою існування новітніх навчальних засобів є характер їх функцій у навчальному процесі – з одного боку, вони використовуються як допоміжні засоби, оскільки ще не повністю сформована культура інформаційної діяльності, не всі школярі мають можливість використання однакових (або просто – якісних) інформаційних засобів, а у багатьох школах це просто не можливо, однак тенденція розвитку системи освіти свідчить про все більшу популярність таких засобів, а отже їх структура та функції змінюватимуться.

Сьогодні ще рано говорити про те, що мультимедійна програма може стати основним засобом навчання. Водночас, електронний посібник – не дивина для багатьох педагогів, те ж саме можна сказати про інтерактивні засоби навчання, що активно послуговуються можливостями інформаційно-комунікаційних технологій (Інтернет спільноти, спеціальні вебресурси, окремі моделі навчання, що не передбачають створення власного вебресурсу, але ґрунтуються на використанні мережі Інтернет і засобів комунікації, підтримуваних нею).

Зазначимо також, що програмні засоби навчання повинні бути функціонально зваженими стосовно навчального процесу. Особливо це стосується так званих допоміжних засобів. Учитель має передбачати, що за умови існування веб-ресурсу для школярів у відкритому доступі він може стати не допоміжним, а основним засобом привернення учнівської уваги, тому динаміка використання таких програмних засобів, які реалізують інформаційно-комунікаційні технології повинна координуватися постійно.

Реалізація у шкільному навчанні інформаційно-комунікаційних технологій можлива за умови використання спеціальних технічних засобів, найпоширенішим і найбільш популярним для цих завдань є комп'ютер. Використання комп'ютера треба розглядати тільки як засобу навчання, оскільки суто навчальними є спеціальні програми та можливості, які дозволяє реалізувати комп'ютер.

На сьогодні варто класифікувати кілька характерних форм використання комп'ютера для розвитку пізнавальної самостійності учнів при вивченні всесвітньої історії:

1. Створення інформаційних чи образних проектів, презентацій та використання комп'ютера у вигляді засобу демонстрації наочних матеріалів (схем, таблиць, фотографій, репродукцій тощо). У цій категорії також варто згадати можливість використання інтегрованих систем на основі комп'ютера, наприклад, із фотокамерою, сканером тощо. Периферійні пристрої досить часто допомагають формувати нові цікаві форми дослідницьких завдань, демонструвати їх результати. Прикладом може бути звіт про відвідування окремих міст чи історичних пам'яток, щоправда далеко не кожен учень може такий звіт зробити, але нехтувати подібними презентаціями у класі – не варто.

2. Використання комп'ютера для активації мультимедійних систем, зокрема електронних підручників, посібників, бібліотек, енциклопедій. Така форма роботи з комп'ютером передбачає дві зауваги – перша, уніфікація засобів навчання – комп'ютера і програмного забезпечення, найкраще такі форми роботи використовувати в умовах комп'ютерного класу. Друга заувага стосується добору програмних засобів, достовірності та ідейної чи інформаційної їх спрямованості. Існують навчальні програми не вповні адаптовані до сучасного наукового бачення розвитку цивілізації. І вчитель повинен бути певен, що рекомендовані ним матеріали не виходять за межі навчальної програми, у її фактологічному, змістовому вимірі.

3. Використання комп'ютера для доступу в глобальну мережу та інших технологій глобальної комунікації, наприклад, візуальної – Skype. Тут власне реалізація інформаційної технології як моделі навчання лежить в основні сформованих вчителем завдань. Особливо з урахуванням того, що така робота повинна бути планованою і планомірною. Також варто акцентувати на необхідності використання міжпредметних зв'язків і стимулювання учнів до вивчення іноземної мови. Це ж завдання можна доповнити спілкуванням із однолітками, що живуть в історично багатих містах, обмін розповідями про легенди перекази історичні пам'ятки тощо.

4. Високим розвивальним потенціалом характеризується використання комп'ютера для створення навчального середовища – веб-ресурсу, який присвячено безпосередньо роботі над вивченням всесвітньої історії з окремим класом. Такі ресурси користуватимуться популярністю в школярів, тут можна обмінюватися інформацією, влаштовувати певні змагання, формувати пізнавальні потреби тощо. Багато важить формат інформаційного наповнення такого ресурсу: наприклад, можна використовувати інформаційне наповнення за моделлю «вчимо історію разом». А можна організувати вужчий у змістовому сенсі ресурс «історичні постаті певної епохи», «пам'ятні події та видатні місця історії» тощо. Вибір формату інформаційного наповнення повинен обов'язково мотивуватися функціями такого ресурсу та можливостями його використання для потреб розвитку пізнавальних здібностей.

Цілком ймовірно, що найближчим часом у школі будуть формуватися мультимедійні медіа-центри, подібні до того, про який говорить Олена Чайковська, основними напрямками роботи якого повинні стати такі:

- використання для дослідницьких проектів. Їх розробки та пошуку інформації, яка є потрібною для вивчення навчальних дисциплін;
- спільна робота зі школярами з інших шкіл, міст, країн;
- можливість отримання консультацій у глобальній мережі та можливість перевірити на життєспроможність;
- використання для подорожей, історичних оглядів, обміну інформацією про місцеві культурні традиції [7].

Використання такого центру дає можливість уніфікувати програмне забезпечення, спільно вести комунікацію. Тобто працювати колективом над вирішенням завдань пізнання історії. Ще однією перевагою такого центру може стати можливість включення школярів у проекти, які одночасно виконуються в різних куточках світу, починаючи від «флешмоб» і закінчуючи телемостами та конкурсами.

«Комп'ютерні навчальні технології, – пише Олена Чайковська, – з високою ефективністю можуть функціонувати на всіх рівнях освіти. Розробка методики впровадження нових інформаційних технологій повинна вестись не ізольовано, а в єдиному комплексі в системі “початкова школа – середня – вища”. Погоджуючись із таким тлумаченням перспектив розвитку інформаційних технологій у системі шкільної освіти, все ж наголосимо на необхідності диференціації окремих предметів, які мають більший потенціал, передбачають ширше коло завдань для використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Розвиток інформаційних технологій на сьогодні набуває все більшого поширення, свідченням цьому є наказ Міністерства освіти і науки України від 11.03.2010 «Про впровадження моделі навчання «1 учень – 1 комп'ютер». Як відзначено у наказі, на базі 17 шкіл України було проведено експеримент зі створення і впровадження моделі «1 учень – 1 комп'ютер» на базі шкільних нетбуків. «У процесі проведення дослідно-експериментальної роботи, відзначено в наказі створено модель навчання «1 учень – 1 комп'ютер». За результатами поточного моніторингу результатів експерименту, зазначена модель позитивно вплинула на підвищення мотивації учнів до навчання, на ставлення керівників навчальних закладів, вчителів та батьків до педагогічних інновацій та ІКТ в освіті».

Як висновок відзначимо, що створення навчальних програм для використання інформаційно-комунікаційних технологій може набувати різних форм і здійснюватися різними методами, але оптимальну структуру такої діяльності складають три компоненти:

- дотримання педагогічних умов ефективної навчальної діяльності при створенні таких програм;
- забезпечення полі-функціональності навчального середовища, якщо таке створено для потреб розвитку пізнавальної активності та глибшого засвоєння програмового матеріалу або ж формування вузько-функціональних навчальних програм для виконання конкретних освітніх завдань;
- використання комп'ютерної техніки та периферійних пристроїв на основі врахування педагогічного досвіду та з методично обґрунтованих позицій у всій різноманітності поєднань форм і методів навчання.

Аналіз науково-педагогічної, методичної літератури, документів, що регулюють освітню діяльність, доводить ефективність використання інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку пізнавальної самостійності учнів і є перспективним засобом підвищення якості освіти.

Список використаних джерел

1. Венцева Н.О. Дискусія як засіб мотивації навчальної діяльності учнів 7 - 8 класів на уроках історії: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 [Електронний ресурс] / Н.О. Венцева; Ін-т педагогіки АПН України. — К., 2007. — 19 с.
2. Кондратова В.В. Дидактичні умови застосування комп'ютерної графіки в навчанні учнів 5 - 7 класів загальноосвітньої школи: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.09 [Електронний ресурс] / В.В. Кондратова; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. — Х., 2005. — 20 с.
3. Олійник А.І. Інформаційні технології як основа і засіб реалізації інноваційних процесів в сучасній освіті: автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.10 [Електронний ресурс] / А.І. Олійник; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2008. — 20 с.
4. Соловійова Ю.О. Формування аксіологічної культури майбутнього вчителя: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 [Електронний ресурс] / Ю.О. Соловійова; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. — Х., 2006. — 21 с.
5. Улькіна Т.В. Розвиток пізнавальних здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових психотехнік: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 [Електронний ресурс] / Т.В. Улькіна; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2006. — 27 с.

6. Фоменко А.В. Комп'ютер як засіб організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках історії (на матеріалах курсу стародавнього світу): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 [Електронний ресурс] / А.В. Фоменко; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2003. — 20 с.
7. Чайковська О.А. Інноваційні інформаційні технології в освіті [Електронний ресурс] / О.А. Чайковська // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: 8-я Междунар. конф. "Крым 2001": Материалы конф. — М., 2001. — Т. 3 — С. 1130-1133.
8. Чубур Н.В. Методичні засади особистісно-орієнтованого навчання старшокласників на уроках історії: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 [Електронний ресурс] / Н.В. Чубур; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2004. — 18 с.
9. Юрчук О.Д. Дослідження окремих аспектів розвитку пізнавальної активності студентів [Електронний ресурс] / О.Д. Юрчук // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. — 2006. — № 3. — С. 122-125.

The article discusses the possibility of using information and communication software tools to solve activation problems of student's cognitive activity.

Key words: *software tools, information and communication technologies, cognitive activity.*

УДК: 37.017.924(091):371.036

Брежнєва С.Б.

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА ПРО ГУМАНІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті простежується розвиток історико-педагогічної думки щодо гуманістичного підходу до естетичного виховання учнів шкільного віку. Розкриваються основні принципи гуманізації навчально-виховного процесу.

Ключові слова: *гуманізація, особистість, індивідуальність, саморозкриття, самореалізація, естетичне виховання.*

Проблема естетичного розвитку людини, особливо дитини, завжди була актуальною. Але, на нашу думку, без гуманізації навчально-виховного процесу вирішити цю проблему неможливо. Основним підґрунтям гуманізації цього процесу є концепція цінності людської особистості, яка передбачає орієнтацію на самоцінність особистості школяра, його внутрішньої потенції і саморозвитку. Це особливо важливо в сучасних умовах, спрямованих на розвиток таких особистісних якостей, як самостійність, усвідомлення своїх можливостей, прагнення до всебічного саморозкриття і самореалізації. Реалізація цього процесу має ґрунтуватися на таких положеннях і принципах:

- індивідуальний підхід, неповторність вихованця;
- неприпустимість насильства над дитиною; визнання за учнем права бути суб'єктом власної активності, носієм волі, суб'єктом виховного процесу;
- систематична турбота педагогічного колективу про розвиток особистості дитини, формування її самосвідомості;
- допомога учням в усвідомленні своїх можливостей та визначенні свого місця в суспільстві;
- гуманне ставлення вчителя до своїх вихованців, позитивна внутрішня установка педагога на усвідомлення поваги до дитини, постійної турбота про розвиток її індивідуальності;